

Carl Menger a Bruno Leoni – velikáni ekonomie a práva

Josef Šíma*

1. Úvod

Studium ekonomie a práva získává stále významnější postavení mezi výzkumnými programy univerzit na celém světě. Po řadu desetiletí byl tento multidisciplinární přístup téměř bez výjimky identifikován s pracemi ekonomů na Chicagské univerzitě během posledního půlstoletí, ovšem v poslední době se stále více autorů přiklání k tvrzení, že takový pohled je mylný a “patrně přeceňuje originalitu tohoto směru“ (Mackaay, 2000, s. 66). Dnes je stále zřejmější, že “chicagská škola ztrácí své původní dominantní postavení a ...v této oblasti se začínají uplatňovat i jiné školy” (Holman, 2004, s. 528). Hlavní teoretik chicagského přístupu Richard Posner zavrhl ústřední bod celého výzkumného programu – nalezení univerzální ekonomické teorie práv – a přijal “teorii” pragmatismu. (Více v Šíma, 2003) Není-li ovšem ekonomie a právo směrem “chicagským” a jejími zakladateli nejsou Aaron Director a Ronald Coase a hlavním představitelem Richard Posner,¹ kde hledat zakladatele a hlavní postavy ekonomie a práva? V následujícím textu se pokusíme objasnit, proč musí mezi otci zakladateli ekonomie a práva nalézt své místo Carl Menger a mezi nejvýznamnější představitele patřit polozapomenutý italský autor Bruno Leoni.

2. Spor o otce zakladatele

Každý student dějin ekonomických nauk si okamžitě všimne, že ekonomie obsažená v ekonomických pojednáních klasiků je jiná než ekonomie v moderních ekonomických učebnicích. Klasičtí ekonomové totiž ekonomii – či lépe politickou ekonomii – pojímali jako jakousi syntézu ekonomie a práva. J. S. Mill před více než 150 lety trefně poznamenal, že „politická ekonomie a právo jsou ve vzájemném průniku. Kdo bude opomíjet právo nepronikne do politické ekonomie a kdo bude přehlížet politickou ekonomii nebude schopen vystopovat smysl práva.“ (Mill, 1848, § 1)

V klasickém, smithovském systému není ekonomie od práva (vlastnictví) oddělena – řezník prodává to, co vlastní, *ekonomický* a *právní* aspekt jdou ruku v ruce – koneckonců Smith byl

---

* doc. Ing. Josef Šíma, Ph.D. je vedoucím katedry hospořáské politiky, FNH VŠE v Praze.

¹ Toto tvrzení je někdy slyšet od chicagských ekonomů a právníků, ale i oni se v mnoha případech odvolávají na starší ekonomy. Richard Posner např. uvádí J. Benthamu jako “prvního ekonoma netržního chování“ a označuje jej za předchůdce školy ekonomie a práva; Armen Alchian, jeden z předních autorů, uznává, že “člověk nemůže nevidět celý problém [z jeho slavného článku *The Theory of Property Rights*] ve slavné sekci Adama Smitha o univerzitě.“ V Kitch (1983, s. 228)

morální filosof, a tak by jen stěží mohl hovořit o řezníkovi prodávajícímu maso, které ukradl, jako o někom, kdo je veden neviditelnou rukou Boží prozřetelnosti. Klasičtí ekonomové kráčející ve Smithových stopách se studiu práva nevyhýbali a podobně tomu bylo i s jinými školami – např. historickou školou v Německu² či jinde³ nebo s institucionalisty. Je možné tedy prohlásit, že právo a ekonomie chápána jako samostatná disciplína, je tak stará jako ekonomie sama či dokonce starší?

Takovéto tvrzení by ale bylo patrně předčasné. Je možné samozřejmě najít odborná díla v minulých staletích, jež byla sepsána autory, kteří by se potenciálně mohli stát zakladateli nové disciplíny – ekonomie a práva.⁴ V poslední době se objevila díla, která do popředí zájmu staví obzvláště období 1830–1930 (Pearson, 1997)⁵ nebo odkazuje na německou tradici tzv. *Staatswissenschaften* (Drechsler, 2001). Je asi přirozené, že čím modernější dobu studujeme, tím více kandidátů na otce-zakladatele nacházíme.

Kde tedy nakreslit startovní čáru? Jinými slovy řečeno, jaké zvolit kritérium, jež ohraničí myšlenky mající přímý vliv na formování ekonomie a práva – myšlenky, na kterých lze přímo stavět? Asi nepřijatelnějším bodem zlomu bude zabudování myšlenek marginalismu do ekonomické teorie. Je to proto, že poznatky marginalistické revoluce konečně umožnily vysvětlit základní mechanismy vedoucí chování lidí. Dodaly chybějící kousek *logiky volby* a jelikož law and economics usiluje o poznání provázanosti s *logikou práva*, bude užitečné umožnit míšení obou přístupů až poté, co je na to ekonomie připravena. Pouze poté, když rozumíme, jakým způsobem se hodnocení transformuje do tržních cen, které poté ovlivňují

---

² Chicagský ekonom a nositel Nobelovy ceny za rok 1982 Stigler k tomu dodává:

Když Adam Smith analyzoval problém ekonomie systému prvorozenectví, jedná se dle mého názoru o tradiční analýzu kompetentního ekonomů. A když se John S. Mill a Marshall zabývali systémem pachtovného půdy... zkoumali ekonomii otázek institucionálních a právních. ...Německá historická škola měla velká jména... Všichni sepsali obsáhlá pojednání, v nichž byly celé knihy věnované právním institucím. ...Když se na ně podíváte – a já je úplně všechny nepřečetl – má z toho člověk dojem, že byste byli nespokojení, jelikož se vesměs jednalo o deskriptivní, a nikoli analytické práce. Ovšem nelze říci, že by se tyto autoři vyhýbali analýze práva a institucí.“ Kitch, *op. cit.*, s. 169.

³ Stiglerův pohled je v tomto případě obdobný:

Existovala také anglická verze [německé historické školy]... Najdeme zde lidi, jako byli Cliffe Leslie a Cunningham... a Bagehot. Lze hovořit o anglické historické škole. Přestože často hovořili o významu studia podmínek prostředí apod., institucím a právu skutečnou pozornost nevěnovali.

Kitch, *op. cit.*, s. 216.

⁴ Viz např. Drechsler, 2000; nebo hesla o historii law&economics v jednotlivých zemích označená jako *0300 Survey of Non-English Publications* v Bouckaert, Boudewijn-De Geest, Gerrit (eds.), 2000.

⁵ V recenzi této knihy Juergen Backhaus z Maastricht University píše: “Existuje konsensus na americké straně ekonomické profese, že law and economics... je fenoménem, který vznikl na právnických fakultách University of Chicago a Yale University po 2. světové válce... Takové tvrzení je k smíchu.” (Backhaus, 1998).

chování lidí na trhu, můžeme lépe chápat, jak “člověk určuje a provádí ...přivlastnění.” (Walras, 1954, s. 35-36).

Není nikterak překvapivé, že Carl Menger, který se zapsal do učebnic jako jeden ze strůjců moderní (marginalistické) ekonomické vědy, byl v původně právníkem a významně přispěl k rozvoji práva. Ve svých *Zásadách* píše

Lidská ekonomika a vlastnictví mají tedy společný ekonomický původ, jelikož obě disciplíny mají jako konečný důvod své existence skutečnost, že statky existují v množství, jež je menší než požadavky lidí. Vlastnictví, tedy, stejně jako lidská ekonomika, není arbitrárním konceptem, ale spíše jediným možným řešením problému, který je z podstaty věcí na nás uvalen nesouladem mezi dostupným množstvím všech ekonomických statků a lidskými potřebami. (Menger, 1976, s. 97)

V doslovu ke svým *Investigations* (Menger, 1990) přichází Menger také se svým konceptem *Organického původu práva*, který je jednou ze základních částí studia law&economics. Díky těmto přínosům se Carl Menger kvalifikuje na pozici “čelního představitele jak marginalistické revoluce tak také nové právní nauky” (Pearson, *op. cit.*, s. 151).

Mengerovská tradice studující vzájemné propojení mezi logikou práva a logickou volby a hledající nutné logické implikace existence vzácnosti pro lidskou společnost tak plynule navazuje na tradici smithovskou a definuje nexus ekonomie a práva,⁶ jehož studium je daleko širší než mainstreamový přístup (více v Šíma, 2004c).

3. Bruno Leoni a jeho přínos k ekonomii a právu

K nejznámějším pokračovatelům mengerovské tradice patří nepochybně F. A. Hayek, který v roce 1974 získal Nobelovu cenu za ekonomii. Má se obecně za to, že Hayek v druhé části své profesní kariéry opustil ekonomii a věnoval se obecným společenským vědám. To lze však tvrdit pouze tehdy, vnímáme-li ekonomii jako velmi úzkou disciplínu. Chápeme-li jí však v Mengerově odkazu, tj. jako námi popisovanou logiku společenského jednání v rámci nexu ekonomie a práva, zůstává samozřejmě Hayek ekonomem. Jak nám připomíná Ludwig Van Den Houwe (Houwe 1998, s. 99) “Hayekův důraz na téma provázanosti systému pravidel a jeho systematického výstupu na úrovni řádu jednání z něj činí teoretika práva a ekonomie,”⁷

⁶ Více v Šíma (2004a, s. 42-49). Srov. též Samuels 1989; Moss, Laurence S.: “Government, Civil Society, and Property: Restraining the Legal-Economic Nexus“ v Samuels- Mercuro (eds.), 1999.

⁷ Hayek sám si stanovil cíl své práce takto:

Nikde jinde není zhoubný vliv rozdělení na specializace zřetelnější, než ve dvou nejstarších z těchto disciplín, v ekonomii a právu. Ti myslitelé 18. století, kterým vděčíme za základní koncepce liberálního

stejně jako *nemožnost* získat znalosti pro „soudní doladování“ vede k tomu, že Hayekův slavný poznatek o povaze znalostí musí být „základním stavebním kamenem práva a ekonomie“⁸. Opačný postoj by implikoval, že soudci nebudou lidé ale “kognitivní supermani”⁹.

„Hayekovskou“ analýzu originálním způsobem obohatil i teoretik, který – možná i kvůli své předčasné tragické smrti – zůstává často mimo pozornost studentů práva a ekonomie: italský právní teoretik Bruno Leoni (1913-1967). Ačkoli jeho jméno nebývá často v učebnicích práva a ekonomie zmiňováno, jeho vhléd do problematiky ekonomie a práva přinesl mnohem zásadnější poznatky, než se kterými přišli ti, kteří již mohli z Leoniho díla vycházet. Jeho kniha *Freedom and the Law*, nabízí – slovy F. A. Hayeka – přemostit “příkop, který odděluje studium práva od ostatních teoretických společenských věd”¹⁰ a jak uvádějí Tom Palmer a Leonad Liggio, “argumenty díla Bruno Leoniho jsou klíčové pro pochopení nejnovějšího vývoje teorie práva a obzvláště práva a ekonomie. Dílo profesora Leoniho je jedním ze zdrojů tohoto přístupu. ((Liggio-Palmer, 1988, s. 713).¹¹

Leoni si byl dobře vědom, že jak ekonomie tak právo existují v důsledku vzácnosti a jejich úkolem je formulovat pravidla, která by lidi dovedla k míru a prosperitě. Proto se také nejprve věnoval objasnění rozdílu mezi svobodou a donucením, které jej vedlo k závěru, že slavný Bastiatův popis státu a státní legislativy jako velké fikce, “platí i v naší dnešní době”. (Leoni, 1972, s. 140) Jakmile si uvědomíme, co existující legislativa nutí lidi dělat nebo co jim na druhou stranu zakazuje, ukazuje se jasně, že nám nedává pravidla chování, která by nás posunula blíže ke konečnému cíli – harmonickému společenskému životu. Jak Leoni

---

konstitucionalismu, David Hume, Adam Smith stejně jako Montesquieu, se stále ještě zabývali tím, co někteří z nich nazývali “věda o zákonodárství” nebo principy politiky v tom nejšířším smyslu slova. Jením z hlavních témat této knihy bude, že pravidla správného chování, která studuje právník, slouží tomu druhu řádu, jehož charakter právník do značné míry nezná; a že tento řád studuje hlavně ekonom, který zase na oplátku nezná charakter pravidel chování, na nichž řád, který studuje, spočívá. (Hayek, 1991, s. 11).

⁸ Parker, Jeffrey S.: *Fundamentals of Law and Economics*, Edward Elgar, rukopis.

Jak nám připomíná jeden evropský teoretik práva a ekonomie.

Z pohledu práva a ekonomie nám Hayekova filosofie dává důležitý poznatek: chceme-li ve společnosti vytvořit jakýkoli typ řádu jistého stupně komplexnosti, měli bychom hledat obecná pravidla chování, která, budou-li je jednotlivci sledovat, povedou ke vzniku tohoto řádu spontánně, tj. měli bychom spoléhat na síly spontánního vytváření řádu. Důvodem je to, že v případě komplexních spontánních řádů nebudeme nikdy schopni určit více než obecné principy, na nichž tyto řády fungují. (Houwe, 1998, s. 112)

⁹ Schmidtchen, 1993, s. 78, který cituje Ackermana, 1986.

¹⁰ Citováno v předmluvě Arthura Kempa k Leoni, 1972, s. vii–viii.

¹¹ Liggio a Palmer kriticky poznamenávají:

Soudce Richard Posner... zatemnil příspěvky profesora Hayeka [a Leoniho] ohledně obecné povahy pravidel tvořících spontánní řád... “Posnerovský” přístup ignoruje širší ekonomické pochopení právního systému jako řádu odvozeného ze soudních rozhodnutí jednotlivých případů, a nikoli z podoby hospodářské politiky. (Liggio-Palmer, 1988, s. 717–718).

poznává, “kdybychom podrobili existující legislativu tomu testu, který zde navrhuji, zajímalo by mě, kolik by z ní zbylo. (tamtéž, s. 14)

Nejedná se již o otázku obrany té či oné konkrétní svobody – obchodovat, vyjadřovat se či sdružovat s ostatními lidmi apod. Nejde ani o to rozhodnout, jaká *dobrá* legislativa má být přijata namísto té *špatné*. Jde o to rozhodnout, jestli je individuální svoboda principiálně slučitelná se současným systémem založeným a zcela identifikovaným s legislativou. (tamtéž, s. 9)

Je také paradoxní, že stejní ekonomové, kteří v současnosti podporují svobodné trhy, se nenamáhají zvažovat, zda svobodný trh může fungovat také v právním systému založeném na legislativě. Skutečností je, že ekonomové jsou zřídka právníky a naopak, a to pravděpodobně vysvětluje, proč ekonomické systémy na jedné straně a právní systémy na straně druhé jsou obvykle analyzovány odděleně a zřídka dány do vztahu jeden k druhému... Jestli se nemýlím, tak *existuje více než analogie mezi tržní ekonomikou a decentralizovaně tvořeným právem právníků, stejně jako existuje více než analogie mezi plánovanou ekonomikou a legislativou.* (tamtéž, s. 22)

Leoni zřetelní vidí, že právo nám nebude „dáno“, že nelze jen jednoduše *předpokládat*, že dobré zákony vzniknou. Někdo je musí „vytvořit“ – někdo musí mít (ekonomické) motivace a schopnosti kvalitně právo formulovat. Je-li socialismus ze známých důvodů nemožný, státně-monopolistická produkce práva či “soudní doladování” z podobných důvodů je taktéž nemožné. Základním smyslem Leoniho analýzy je ospravedlnit nutnost dynamické konkurence při „tvorbě“ práva. Monopolistická tvorba demokratické legislativy je ale v příkrém rozporu s požadavkem konkurence – a z tohoto důvodu může náš stávající systém sice provádět nevídanou inflaci legislativy, ale nemůže přispět k porozumění právu a jeho kvalitě a flexibilitě. Může jen v právu působit stejný druh destruktivního chaosu, který státně-monopolistické plánování přineslo ekonomii. Ekonomický přístup k právu musí tedy dle Leoniho monopolistický systém práva odmítnout.

Murray Rothbard shrnuje Leoniho tvorbu následujícím způsobem: „Dvojče svobodné tržní ekonomiky *není* proces demokratické legislativy, který chrlí stále nové *diktáty*, jimiž se společnost musí řídit, ale rozšíření dobrovolných pravidel vykládaných a používaných experty na právo... Na otázku, kdo by jmenoval soudce, Leoni odpovídá otázkou: kdo v současnosti “jmenuje” nejlepší lékaře a vědce? Nikdo je nejmenuje, ale získávají bez donucení všeobecné renomé, a proto jsou jejich služby využívány.” (Rothbard, 1962, s. 38)

Stejně jako v případě jiných zaměstnání nabízených na svobodném trhu i právní teoretici musí projít tržním testem. Modelovým případem právního teoretika je dle Leoniho např. římský

právník, který byl “jistým druhem vědce: předmětem jeho zkoumání bylo hledání řešení případů, které mu ke studiu předložili občané, stejně jako průmyslník může dnes předložit fyzikovi nebo inženýrovi nějaký technický problém týkající se jeho továrny nebo výrobků, které vyrábí. Soukromé římské právo bylo tedy něčím, co bylo potřeba popsat či objevit, ale ne něco, co bylo potřeba přijmout.” (Leoni, s.84)

Zde nacházíme Leoniho pohled na svobodné, konkurenční fungování právního systému. Nejde vůbec o to ukázat, zda je common law “efektivnější” z toho či onoho důvodu. Ačkoli tento problém byl po desetiletí předmětem vášnivých sporů mezi teoretiky práva a ekonomie,¹² je zcela irelevantní. Klíčovou otázkou je, zda máme systém, ve kterém jsou soudcům-podnikatelům přirčena nějaká speciální privilegia, nebo ne. Tedy jestli podnikatelské rozhraní zůstalo konkurenční a tedy otevřené pro efektivnostní zlepšení, či ne. Bruno Leoni ve svém díle ukazoval, že systém common law – či raději systém práva “vytvářeného” soudci, tzv. judge-made law – je nadřazený systému monopolnímu, jelikož je *institucionálně efektivní*. (Aranson, 1992) Soudci se mohou mýlit, ale budou vždy vystaveni silné zpětné vazbě a konkurenčnímu tlaku, jež je budou nutit poskytovat spravedlnost efektivněji – lépe a rychleji. Právo tvořené soudci je tedy nutnou podmínkou vytvoření efektivního systému spravedlnosti,¹³ to je závěr ekonomické analýzy sektoru „tvorby práva“, který nám odkázal Bruno Leoni.

4. Závěr

Je stále zřetelnější, že mengerovská (rakouská) tradice představuje jednu z nejvýznamnějších alternativ k chicagské verzi ekonomie a práva. (např. Holman 2004, s. 527). Rakouští ekonomové tedy těží ze svého více než století trvajících zkoumání široce definovaného nexu ekonomie práva. Vedle známých jmen jako je F. A. Hayek nebo Murray Rothbard bychom měli pozornost věnovat i méně známým, byť ve své době věhlasným autorům, jako je Bruno Leoni. Na závěr jen připomeňme, že kromě ryze odborných kvalit má mengerovský přístup i

---

¹² Francesco Parisi v této souvislosti napsal:

Efektivnost *common law* byla předmětem velkých sporů mezi teoretiky práva a ekonomie. Efektivnost *common law* obhajoval v mnoha svých článcích a knihách Posner. Rubin v roce 1977 přidal své důvody pro takový vývoj, když tvrdil: “common law se stává efektivní skrze evoluční proces založený na užitečném maximalizujících rozhodnutí účastníků sporu spíše než na úsilí soudců maximalizovat efektivnost.” Prist ve svém článku zase tvrdí, že “spory jsou ovlivněny náklady neefektivních pravidel, a nikoli snahou dosáhnout precedentu. (Parisi, s. 13).

¹³ Tento názor je ovšem v přímém rozporu s názorem Jamese Buchanana a dalších právních centristů, kteří zdůrazňují význam politické metastruktury a demokratického rozhodování. Domnívají se, že právníci-soudci by neměli hrát úlohu právníků-legislativců – neměli by “tvořit” právo, neboť nejsou vedeni “efektivními konstitučními pravidly”. Právo prý může být změněno pouze jako důsledek společenského rozhodování na “odlišné, vyšší fázi” a pouze poté prý lze dosáhnout stabilního demokratického společenského řádu. “...právo je příliš důležité, aby bylo ponecháno právníkům” (Buchanan, 1974, s. 484).

jisté pedagogické kvality. Jak si všímá Gregory Scott Crespi „...rakouský přístup ...představuje ucelený a komplexní alternativní rámec, který v sobě zahrnuje řadu důležitých poznatků, jež jsou často ve většině neoklasických textů přehlíženy a nevycházejí z těchto nejméně realistických neoklasických předpokladů. ...rakouský přístup... má své přednosti také jako pedagogický nástroj, jelikož může účelně soustředit pozornost studentů práva na jisté procesy a obsahuje velmi relevantní poznatky o fungování právního systému, jež jsou často v rámci neoklasického paradigmatu zatemněny” (Crespi, 1998, s. 320-321).

Literatura

- Ackerman, B.: Law, Economics, and the Problem of Legal Culture. *Duke Law Journal*, vol. 1986, no. 6, December 1986
- Aranson, P.: The Common Law as Central Economic Planning. *Constitutional Political Economy*, vol. 3, no. 3, 1992
- Backhaus, J.: Book Review: *Origins of Law and Economics: The Economist's New Science of Law, 1830–1930*. *European Journal of Law and Economics*, vol. 5, 1998
- Buchanan, J.: Good Economics–Bad Law. *Virginia Law Review*, vol. 60, no. 3, March 1974
- Crespi, G.: Teaching the New Law and Economics. *University of Toledo Law Review*, , vol. 25, no. 3, 1994
- Crespi, G.: Exploring the Complicationist Gambit: An Austrian Approach to the Economic Analysis of Law. *Notre Dame Law Review*, vol. 73, no. 2, January 1998
- Drechsler, W.: Etienne Laspeyres' *History of the Economic Thought of the Netherlanders: A Law & Economics Classic?* *European Journal of Law and Economics*, vol. 10, no. 3, 2000
- Drechsler, W.: On the Viability of the Concept of *Staatswissenschaften*, *European Journal of Law and Economics*, vol. 12, 2001
- Folmer, H.; Heijman, W.; Leen A.: Product Liability: A Neo-Austrian Based Perspective. *European Journal of Law and Economics*, vol. 13, 2002
- Furubotn, E.: Economic Efficiency in a World of Frictions. *European Journal of Law and Economics*, vol. 8, 1999
- Hayek, F. A.: *Právo, zákonodárství a svoboda*, Praha, Academia 1991
- Holman, R.: Ekonomická analýza práva., *Politická ekonomie*, č.4, 2004, s. 519-531
- Houwe, Van Den L.: Evolution and the Production of Rules – Some Preliminary Remarks. *European Journal of Law and Economics*, vol. 5, 1998
- Kitch, E.: The Fire of Truth: A Remembrance of Law and Economics in Chicago. *Journal of Law and Economics*, 1932–1970, vol. 26, 1983
- Leoni, B.: *Freedom and the Law*, Nash Publishing, 1972
- Liggio, L.; Palmer, T.: *Freedom and the Law: A Comment on Professor Aramson's Article*. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, vol. 11, no. 3, Summer 1988
- Mackaay, E.: History of Law and Economics v Bouckaert, B. a De Geest, G. (eds.): *Encyclopedia of Law and Economics*. Londýn, Edward Elgar, 2000
- Mahoney, P.: The Common Law and Economic Growth: Hayek Might Be Right. *Journal of Legal Studies*, vol. XXX, June 2001
- Menger, C. : *Investigations into the Method of the Social Sciences*. Libertarian Press, 1990
- Menger, C.: *Principles of Economics*. New York University Press, 1976
- Mill, J.S.: *Principles of Political Economy*. Little, Brown, 1848
- Moss, L.: Government, Civil Society, and Property: Restraining the Legal-Economic Nexus. In Samuels, W. a Mercurio, N. (eds.): *The Fundamental Interrelationships Between Government and Property*. JAI Press, 1999
- Parisi, F.: Sources of Law and the Institutional Design of Lawmaking. *Working Paper GMU*
- Parker, J.: *Fundamentals of Law and Economics*. Edward Elgar, v tisku.
- Pavlík, J. (ed.): *Filosofické základy metodologie ekonomických věd II.*, Praha, Vysoká škola ekonomická, 2003
- Pearson H.: *Origins of Law and Economics, The Economists' New Science of Law, 1830–1930*. Cambridge, Cambridge University Press, 1997
- Rothbard, M.: On Freedom and the Law. In *New Individual Review*, vol. 1, no. 4, Winter 1962

Samuels, W.: The Legal-Economic Nexus. *George Washington Law Review*, vol. 57, no. 6, August 1989
Schmidtchen, D.: Time, Uncertainty, and Subjectivism: Giving More Body to Law and Economics. *International Review of Law and Economics*, vol. 13, no. 1, March 1993
Šíma, J.: *Ekonomie a právo, úvod do logiky společenského jednání*. Praha: Oeconomica, 2004a
Šíma, J.: Efektivnost, generická konzistence a hodnotová neutralita. In: Pavlík, J. (ed.): *Filosofické základy metodologie ekonomických věd III*. Praha : Oeconomica, 2004b
Šíma, J.: Praxeology as Law&Economics, *The Journal of Libertarian Studies*, vol. 18, č. 2, 2004c
Šíma, J.: Spor o metodu uvnitř ekonomie a práva. In: Pavlík, J. (ed.) *Filosofické základy metodologie ekonomických věd II*. Praha : Oeconomica, 2003, s. 193–205
Walras, L.: *Éléments d'économie plitique pure*, přeloženo jako Elements of Pure Economics, Allen and Unwin, [1874]1954

Josef ŠÍMA, Department of Economic Policy, VŠE, sima@vse.cz

Carl Menger and Bruno Leoni – Gurus of Law and Economics

Abstract:

The Chicago law-and-economics research program has been loosing its dominance since two decades ago. It has become evident that alternative approaches to law-and-economics can provide a much better understanding of the mutual relationship between the disciplines of law and economics. The article argues that Carl Menger can justly be called a founding father of the discipline and his paradigm represents a leading alternative program to the Chicago approach. Moreover the work of Bruno Leoni supplies a crucial building block of the approach.

Abstrakt:

V posledních dvaceti letech ztrácí chicagský přístup k ekonomii a právo svou dominanci. Je stále zřejmější, že alternativní přístupy k ekonomii a právu mohou podat mnohem lepší porozumění vzájemných vztahů mezi ekonomickou a právní vědou. V článku je navrhováno, že by měl být otcem zakladatelem této disciplíny po právu nazýván Carl Menger, jehož přístup představuje hlavní alternativu přístupu chicagskému. Dílo Bruno Leoniho navíc nabízí klíčové stavební kameny Mengerova přístupu.

Keywords:

Bruno Leoni, Carl Menger, Austrian law and economics, competitive legal system

JEL:

K0, K10, K40